

Genre: Roman
Titel: Otrygg
Författare: Anna Järvinen
Omslag: Linn Henrichson
Förlag: Förlaget
Sidantal: 138

Musikern Anna Järvinens debutroman ”Dröm natten till idag” från 2020 jämfördes med Bodil Malmstens verk, och eftersom hon är en av mina husgudar började jag genast leta efter malmstenska referenser i Järvinens nyutkomna roman ”Otrygg”.

Precis som den första boken är även denna nått till antalet sidor sett, 138 mot förstlingsverkets 131, och visst kan även jag referera till Malmsten. ”Otrygg” påminner till uppbyggnaden om Malmstens loggböcker, den är också en slags logg- eller dagbok, om än inte kronologisk. Järvinens språk är likt Malmstens rikt: det är exakt, poetiskt, och melodiöst, allt på samma gång utan utfyllnadsord förutom det lilla ”äh”, som återkommer på flera ställen. Jag stör mig på det i början, men tycker sedan att det passar in, ett ”äh” bjuder på olika tolkningar beroende på hur det används.

”Otrygg” klassas som en roman av förlaget, men vill man kategorisera hör den hemma i den autofiktiva genren.

Boken handlar om en mamma, Ulla, som drabbas av Lewykroppsdemens, och om hur dottern Anna förhåller sig till det. Att bli mamma till sin mamma. Att ta hand om räkningar, ringa samtal, ordna nytt boende, handla hygienprodukter, märka kläder. Den som har erfarenheter av en dement anhörig kommer att känna igen sig.

Vi får möta huvudpersonen redan innan hon föds, mamma Ulla blir nämligen lämnad tre månader in i graviditeten. Det är ett oerhört svek, som ingen i Ullas släkt förstår, en karl lämnar inte sin kvinna som är gravid med hans andra barn.

Annas ständiga längtan efter mamman är ett huvudtema i boken. Paradoxalt nog eftersom mamman varit närvarande jämt. Ändå genomsyrar denna längtan och en känsla av otrygghet Annas liv. Varför? Bottnar det i mammans bakgrund? Är det traumat av att ha blivit lämnad i kombination med uppväxten i efterkrigstidens Finland, där det var snålt med ömhetsbetygelser, som är orsaken till mammans svårigheter att visa närhet? Eller kände hon sig närmare sina systrar än sina barn? Har mamman rentav ett autistiskt drag?

Det är frågor huvudpersonen brottas med när hon rör sig mellan nutid och dåtid. Än befinner vi oss på sommarlov i Helsingforstrakten på 80-talet, än i Stockholm 40 år senare.

Det är mamman, brodern och Anna. Flytten till Sverige går när Anna är i dagisåldern. En styvfar tillkommer så småningom, men spelar en biroll i boken. Annas barn och kärlekar finns med, men det är hon själv och mamman som är huvudpersonerna.

Intensiteten i mor- och dotterförhållandet böljar fram och tillbaka, det är som om de dansar i otakt. I sina tidigaste år kände sig barnet tryggt, hon hade ”en sommarlovslång barndom” och det finns avsnitt i boken som kunde fungera som fristående dikter, som här där den fyraåriga Anna betraktar mamman genom dagmammans fönster:

”Hon är så vacker och fin och väldigt snäll. Det axellånga mörkbruna håret flyger finfönat i vinden och hon har en så bra klänning med veckad nederdel och är faktiskt allt det goda jag vet. Jag är så älskad.”

Men sedan kommer skammen och skulden. ”Den som behandlas skamlöst skäms”, skriver Järvinen och det är en av de många meningar som bränner till. Just så. Barnet, ”under tio, kanske sex” ger mamman en komplimang för hennes vackra ögon, men mamman uppskattar inte alls dotterns ord, tvärtom, hon blir besvårad och drar sig undan. Dottern inser att hon har gjort något fel, men förstår inte vad.

Anna är blyg, känner sig annorlunda och fel. Som när hon deltar i ett kristet läger tillsammans med sina kusiner och sin bror för första gången. Ingen skämmer ut sig som hon. Hon klarar inte av att sova i sovsalen utan går in till ledarna och somnar på en trasmatta på golvet. Vistelsen på lägret sätter spår. Övergivenheten som drabbar henne när hon ser mammans ryggtavla, hon ”går helt sönder”.

Senare är det dottern som distanserar sig och så fortsätter relationen i otakt. Men under några år innan demensen befinner de sig faktiskt på samma planhalva och har timslånga telefonsamtal med varandra dagligen.

Anna Järvinen bjuder också på några utkast till låttexter, inklusive en alternativ sådan. Om någon skulle be mig om en alternativ titel till ”Otrygg” skulle den bli ”Längtan efter en mamma”.

Yvonne Granqvist